

Informatiebuletin van de
AWN - Nederlandse Archeologievereniging -
afdeling Zeeland & West-Brabant

december 2023

Zuidwesterheem

jaargang 35
nummer 115

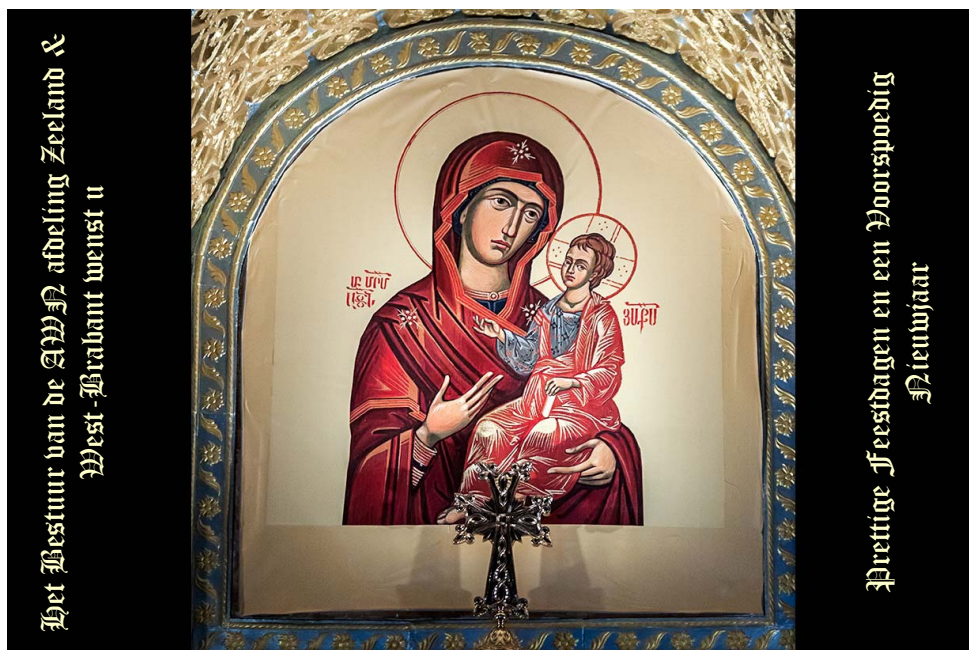

INHOUD:

Funeraire stroken natuursteen uit een beerput in Sluis (Alle foto's bij dit artikel: Henk Hendrikse)	03
Goes in 100.000 scherven (Alle foto's bij dit artikel: Miranda van Hoorn-de Lange)	10
Colofon	19

Foto's omslag: Miranda van Hoorn (kleurrijke vondsten uit de voormalige achterhaven in Goes: een zoutvat, een spiegel van een majolicabord met bloemmotief en een deel van een wijwaterbakje met Jezus aan het kruis)

Foto hieronder: Niek Beeke (Surp Giragos Ermeni Kilisesi, Diyarbakır, Turkije)

Funeraire stroken natuursteen uit een beerput in Sluis

De titel lijkt een contradictie, natuursteen van een begraafplaats aangetroffen in een beerput. Die tekst vraagt uiteraard om een uitleg. In een vorig artikel in Zuidwesterheem maakte ik melding van de vondst van een tweetal slibversierde kommen van roodbakkend aardewerk uit een tuin in het

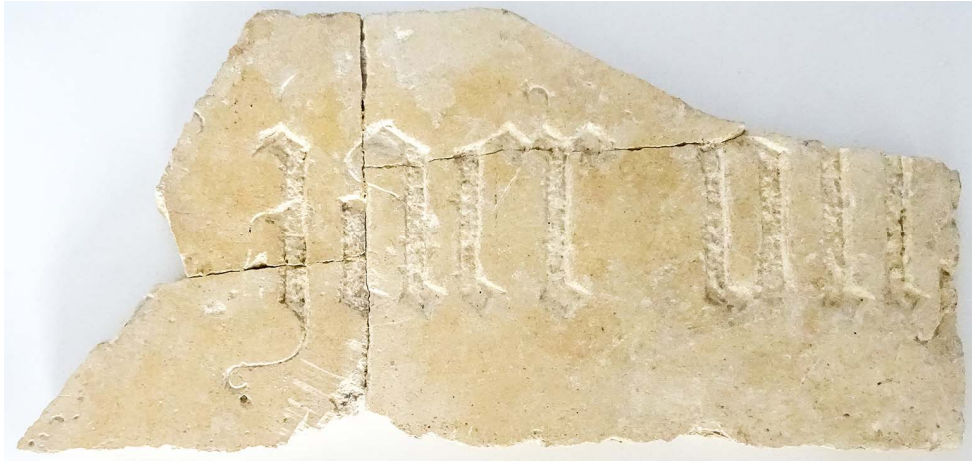
centrum van Sluis. (Zuidwesterheem nr. 114). Van de beerput zelf waarin de kommen zijn aangetroffen met een datering uit de eerste helft van de 17de eeuw was maar weinig overgebleven. Voornamelijk bleef alleen een deel van het muurwerk aan de oostzijde, grenzend aan de erfscheiding, bewaard. Deze was circa 40 cm. breed en bevatte nog zeven à acht steenlagen, voor het grootste gedeelte bestaande uit halve bakstenen (moppen) die duidelijk sporen van een eerder gebruik vertoonden. Mogelijk stond

Afb. 1. Acht fragmenten van gezaagd en gepolijst kalksteen uit een 17de eeuwse beerput uit Sluis. Zeven fragmenten met tekst en één fragment met een wapenschild. Datering circa 1450-1550. Part. collectie.

op de fundering in het verleden een houten wc. De slordige wijze waarop gemetseld was leek niet op werk van een vakman. Het metselwerk verliep niet erg horizontaal en om dat enigszins te corrigeren waren er hier en daar dunne stukken natuursteen gebruikt. In eerste instantie werd er gedacht aan witte wandtegels omdat de stukken besmeurd waren met leem van het metselen. Bij het beter bekijken bleek dat het om stroken kalksteen ging en niet om gebakken klei

zoals bij wandtegels. De zijkanten bleken schuin afgekapt te zijn alsof de stukken ergens in moesten passen. Bij het wassen van de fragmenten kwam de grote verrassing: op regelmatige afstand bleken er figuren in gekapt te zijn die, nadat er een aantal schoon waren, letters bleken te zijn. De vondst bestaat in totaal uit zestien fragmenten waarvan er een aantal aan elkaar bleken te passen zodat er, na gelijmd te zijn, acht stuks overbleven. (afb. 1)

Afb. 2. Strook kalksteen met tekst JAER ON(S). Lengte 24,4 cm. Breedte 11,5 cm. Datering circa 1450-1550. Part. collectie.

De fragmenten eindigen allemaal in breukvlakken zodat de oorspronkelijk lengte van de stroken niet is vast te stellen. Het natuursteen is op dikte gezaagd waarna er één zijde gepolijst is. De breedte bedraagt steeds 11,5 cm bij een dikte van 12,0 mm. Op de gepolijste zijde zijn gotische letters in alle liggende fragmenten gekapt.

Slechts op één fragment is ook een woord duidelijk zichtbaar, namelijk *JAER*. Daaropvolgend is een tweede woord *ON(S)* deels zichtbaar. (afb. 2)

Vergelijkbare teksten op grafstenen luiden vaak *INT IAER ONS HEREN*. Gezien het lettertype kan worden uitgegaan van een datering tussen 1450-

1550. Helaas kunnen er van de andere letters geen woorden gevormd worden. Het enige staand bewaarde onderdeel is een compleet wapenschild met in het schildhoofd de afbeelding van een halve maan en een zes puntige ster, het schild zelf is onversierd. (afb. 3). De afbeelding vertoont, zij het gespiegeld, enige gelijkenis met het middeleeuwse wapenschild van Sint Anna ter Muiden; alleen toont dat schild ook altijd een anker. Dezelfde

Afb. 3. Wapenschild met in het schildhoofd een halve maan en een zes puntige ster, schild onversierd. Lengte 17,0 cm. Breedte 11,5 cm. Datering circa 1450-1550. Part. collectie.

afbeelding als op het wapenschild is afgebeeld op de wapenserie van de diverse Vlaamse steden aan het stadhuis van Brugge (afb.4). Het huidige wapen van Sint Anna ter Muiden heeft in plaats van een ster, een zon. Dat wapenschild dateert uit 1817 en hierop is ook het anker rechttop geplaatst evenals op de afbeelding uit Brugge. De plaatsing van het anker heeft uiteraard alles te maken met de vorm van het wapenschild waarbij de onderzijde in oorsprong eerst spits en later afgerond was. Het wapenschild duidt de relatie aan die de stad had met de scheepvaart. Sint Anna ter Muiden (Mude geheten in de middel-

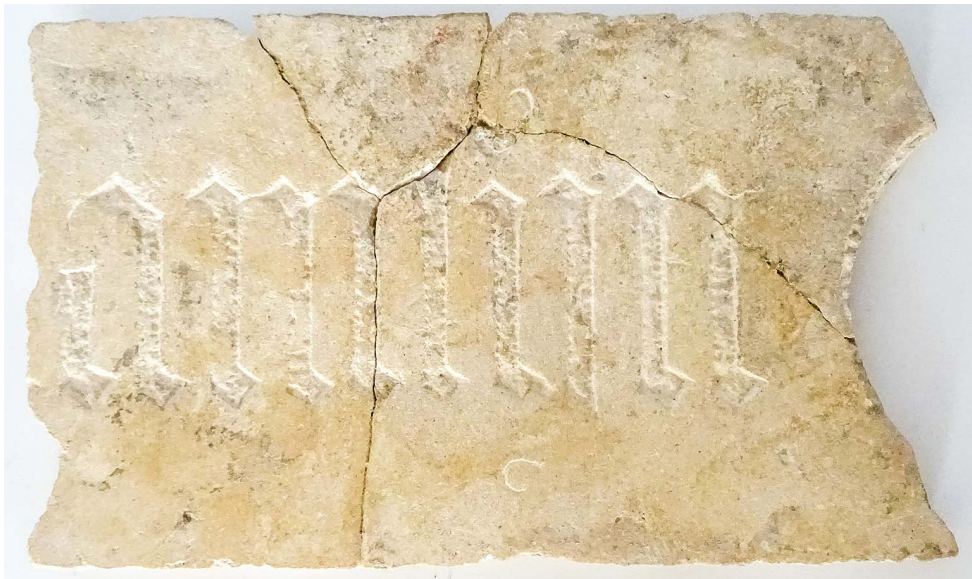
Afb. 4. Wapen van Sint Anna ter Muiden op het stadhuis van Brugge(B).

eeuwen) verkreeg stadsrechten in 1242, vijftig jaar eerder dan Sluis. Op het eind van de 14de eeuw was haar rol in de scheepvaart op Brugge door verzanding sterk verminderd ten gunste van de stad Sluis.

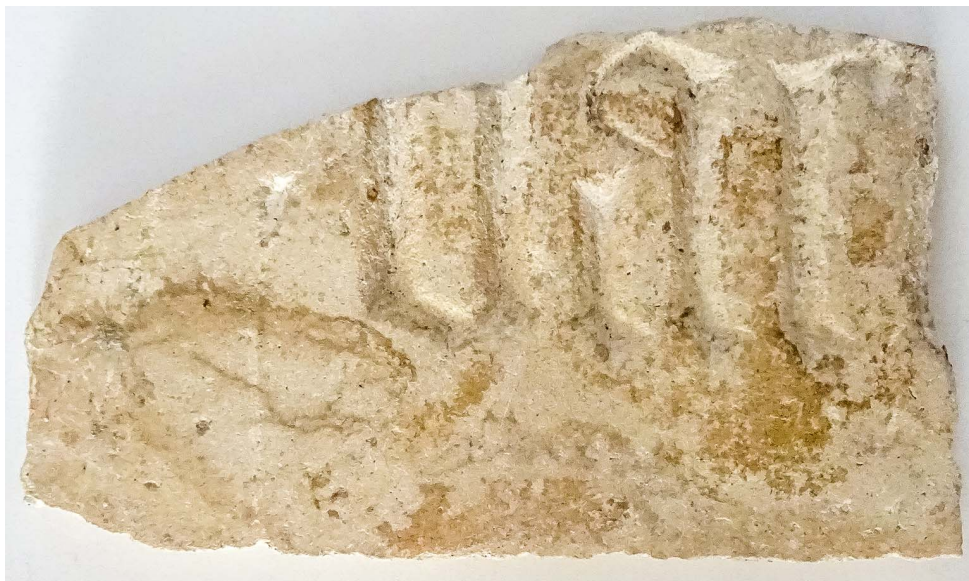
Eén van de andere stroken eindigt met eenzelfde afronding als op de onderzijde van het wapenschild. Waarschijnlijk gaat het om een tweede, nu verdwenen, wapenschild. (afb. 5). De contouren van de letters zijn zorgvuldig aangebracht met een beitel waarna het middelste van de letter enigszins verdiept en geruwd is. De verdieping van zowel de letters als de afbeelding van het wapenschild is echter vrij ge-

ring. Verder is het opvallend dat twee fragmenten afwijken van de andere. Ten eerste is de gebruikte steensoort van een iets andere samenstelling en ze zijn ook een fractie dunner. Het grootste verschil zijn echter de letters, deze zijn geheel verdiept op een manier waarop ook teksten in grafstenen worden gebeiteld. (afb. 6)

Wat is nu de functie en het gebruik geweest van deze plaatjes? Een mogelijkheid is dat de fragmenten half-fabricaten of proefplaatjes zijn voor een leerling om ervaring in het steenkappen op te doen. De breedte van de plaatjes komt sterk overeen met de gebruikelijke bandbreedte van teksten

Afb. 5. Strook kalksteen met tekst eindigend in een afronding waarboven vermoedelijk een wapenschild was geplaatst. Letters mogelijk ANNIJN. Zie afb. 3. Lengte 19,0 cm. Datering circa 1450-1550. Part. collectie.

Afb. 6. Fragment strook kalksteen waarbij de letters OAR geheel uitgewerkt zijn. Lengte 15,0 cm. Datering circa 1450-1550. Part. Collectie.

op grafstenen. Het afschuinen zou dan aangebracht zijn om de repen natuursteen ergens in vast te zetten. De teksten en afbeeldingen zouden, bijvoorbeeld, door een vakman geplaatst zijn en een leerling moest dan de tekst verduidelijken door deze te verdiepen. Maar waarom is dan zowel de voor- als achterzijde van de stroken voor dit gebruik perfect afgewerkt? Een andere mogelijkheid is dat de delen daadwerkelijk gebruikt zijn als een rand van een grafsteen. Centraal zou dan een vulling van grotere en/of kleinere plavuizen gebruikt zijn. Dit zou ook de afgeschuinde vlakken kunnen verklaren waardoor de stroken ingemetseld kunnen worden. Op bijgaande

foto is een voorbeeld getoond hoe één en ander geplaatst zou kunnen zijn. (afb. 7)

De twee natuurstenen plavuizen zijn afkomstig uit de vloer van de voormalige St. Janskerk in Sluis. Uiteraard kan het centrale gedeelte ook met kleinere tegels opgevuld geweest zijn. Om de tekst te benadrukken zouden de letters dan met een gekleurde pasta, bijvoorbeeld van rode oker, gevuld geweest kunnen zijn. Hoewel daar geen sporen van in de letters zijn aangetroffen moet deze mogelijkheid toch genoemd worden. De vindplaats van de stroken natuursteen ligt hemelsbreed op ongeveer 100 m. van

de voormalige St. Janskerk. Na 1604 ging de stad Sluis definitief over in Staatse handen en daarna zal de, oorspronkelijk Katholieke, kerk ingericht zijn voor de Protestantse eredienst. Hierbij zal vast e.e.a. aan het kerkelijk interieur veranderd zijn waarbij, ervan uitgaand dat de hier besproken grafstroken in of rond de kerk lagen, verwijderd zijn. Zo kunnen de stroken dan als sloopmateriaal bij de opbouw van de beerput gebruikt zijn. Het zou natuurlijk toe te juichen zijn wanneer er afbeeldingen van grafstenen uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe Tijd bewaard gebleven zijn die op een dergelijke manier zijn samengesteld, maar mij zijn hiervan geen voorbeelden uit Nederland of België bekend.

Wel staat er in een catalogus van het museum van Schone Kunsten uit Valenciennes (Fr.) een foto van een fragment van een grafplaat met geglaazuurde tegels. (afb. 8)

Het betreft een onvolledige grafplaat bestaande uit roodbakkende tegels met gele slib. De letters op de tegels zijn, volgens de catalogus, ingedrukt met behulp van houten stempels waarbij de onderliggende kleur rood zichtbaar werd. De nog aanwezige gotische tekst luidt: A MARIEZ NIEPCE A DAE CATHERINE M... De twee bewaarde hoektegels tonen de symbolen van de Evangelisten Marcus (leeuw) en Mattheus (adelaar). Ook deze tegels zijn met

Afb. 7. Reconstructie van de stroken natuursteen met tekst en wapenschild. Twee plavuizen van kalksteen afkomstig van de vloer van de St. Janskerk in Sluis. Formaat plavuizen 27,0 x 27,0 cm. Part. collectie.

*Afb. 8. Fragment van een grafplaat met geglazuurde tegels. Lengte 73 cm. Breedte 44 cm. Tegels 15,0 x 15,0 cm. Tekst: A MARIEZ NIEPCE A DAE CATHERINE M. Hoektegels met symbolen van de evangelisten Marcus en Mattheus. Datering 1450-1550. (Afb. 54 in *Les collections d'archéologie régionale du Musée des Beaux-Arts de Valenciennes*).*

gele slib bedekt met daarin de afbeelding. De centraal geplaatste tegels tonen o.a. afbeeldingen van lelies. Volgens de beschrijving in bovengenoemde catalogus maakt dit voorbeeld, hoewel daterend uit de periode tussen 1450-1550, deel uit van een Normandische funeraire traditie die terug gaat tot de 13de-14de eeuw. Vergelijkbare geglazuurde tegels met opschriften zijn verspreid teruggevonden in de terreinophoging van de abdijkerk van Fontenelle (Fr). Ook op die tegels staan afbeeldingen van de Evangelisten en teksten zoals AB-BESSE (abdis) en DE FONTENEL-

LE, en CHI GIST (hier ligt) enz. Hetzelfde type tegels is in 1944 opgegraven in de huidige kerk Saint-Gery in Valenciennes en we mogen dus veronderstellen dat de samenstelling van dergelijke grafplaten in de 15de en 16de eeuw in de streek rondom Valenciennes vaker voorkwam. De productieplaatsen van deze tegels zijn helaas onbekend.

Hoewel dus niet identiek, - natuursteen contra aardewerk - vertoont de manier van grafplaten produceren en samenstellen in delen sterke overeenkomst. De gewoonlijk gebruikte wijze om kleine of grote grafplaten uit één

stuk te vervaardigen, bleef hier achterwege. De gebruikte tekst is, in ieder geval op één fragment, Nederlands. Blijft de vraag: hebben we hier te maken met proefplaatjes van een leerling beeldhouwer, of zijn het fragmenten van een rand die daadwerkelijk voor een grafplaat is gebruikt. Zelf denk ik het laatste, de stroken natuursteen evenals de tekst en de afbeelding zijn te perfect afgewerkt om als oefenmateriaal gezien te worden. Als grafplaat zouden we dan toch graag meer voorbeelden willen zien uit Nederland, België en/of Frankrijk. De mogelijkheid bestaat dat er elders fragmenten, bijvoorbeeld uit opgravingen, zijn die niet als zodanig herkend zijn. Dit artikel zou dan tot meer duidelijkheid hierover kunnen leiden.

Sluis, 2023, Henk Hendrikse.
Alle foto's bij dit artikel:
Henk Hendrikse.

BRONNEN:

Meesters, Paulien, (ca. 1830).
De geschiedenis van Sluis.
Uitg. H. Gianotten, Tilburg 1980.

Musée de Valenciennes. Les collections d'archéologie régionale du Musée des Beaux-Arts de Valenciennes.

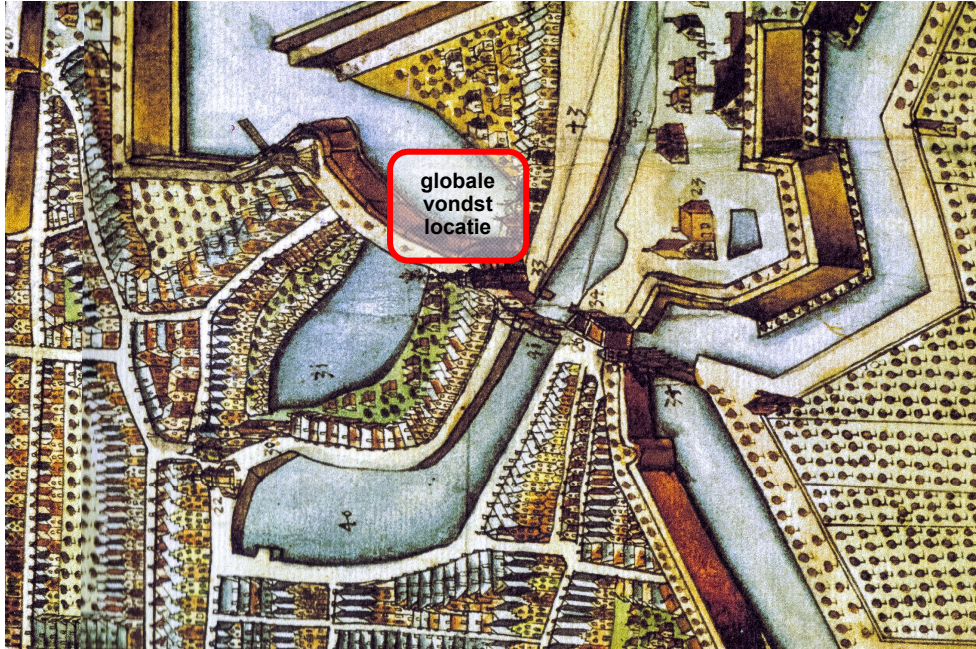
Goes in 100.000 scherven

Aad Bruijns uit Kloetinge heeft in het begin van de jaren 70 van de vorige eeuw op eigen initiatief een grote hoeveelheid archeologisch materiaal verzameld tijdens de sanering van de Mattheus Smallegangesbuurt in Goes.

*Aad Bruijns in de kuil bezig met het opgraven van de vele scherven.
Alle foto's bij dit artikel: Miranda van Hoorn-de Lange.*

Rechtsboven: kaart van Jacob Reynoutsen uit 1650.

Het betrof de oude vulling van een deel van de Achterhaven, ook wel de Zoute Veste genoemd.

Gezien het toen nog ontbreken van de Malta-wetgeving voor archeologie, werd hiervoor destijds geen formeel archeologisch onderzoek uitgevoerd. De archeologen van die tijd waren druk met opgravingen in o.a. Aardenburg en hadden geen interesse.

Bezorgd dat de archeologische vondsten verloren zouden gaan, besloot Aad Bruijns te redden wat er te redden viel. Aad heeft alles wat tevoorschijn kwam meegenomen. En dat ging niet om een paar doosjes, maar

om vele kilo's materiaal. Met name scherven aardewerk, maar ook glas, bouw materiaal, dierlijk bot, pijpjarde, leer en metaal. Bijzonder is dat hij geen selectie heeft toegepast, wat er nu voor zorgt dat dit materiaal een belangrijke archeologisch wetenschappelijke waarde vertegenwoordigt. Vanwege plaatsgebrek heeft hij het materiaal destijds verpakt in tientallen grote plastic zakken en in een grote kuil van 4 bij 5 meter en ruim een meter diep op een locatie in Kloetinge begraven. En daar liggen de zakken inmiddels al zo'n 50 jaar! Aad vond het hoog tijd dat er iets met zijn

Albert Goedegebuure, Aad Bruijns en Hermine Vloemans aan het werk in de kuil met scherven.

Sortering van het roodbakkend aardewerk.

vondsten werd gedaan nu het vanwege zijn leeftijd nog kan. Via Ruud van der Goes kwam hij in contact met de 'schervengroep' van de AWN, afdeling Zeeland en West-Brabant. Dit was voor de vrijwilligers van deze groep een kolfje naar hun hand, dus er werd gelijk actie ondernomen.

STEEKPROEF

Afgesproken werd om eerst een steekproef uit de hele partij te nemen om te bekijken of het de moeite waard zou zijn om schoon te maken en te determineren. Een aantal leden van de schervengroep is vooraf ter plaatse

gaan kijken om een plan van aanpak te bepalen. Op 19 augustus 2023 hebben 11 AWN-leden meegewerkt aan de steekproef. Aad Buijns zorgde voor een warm welkom met koffie en een bolus. Het materiaal moest eerst worden uitgegraven op een andere locatie in Kloetinge. De plastic zakken bleken deels vergaan, waardoor het overgeladen moest worden in emmers en kratten. Vervolgens zijn deze met een auto en een aanhangwagen naar het achtererf van het huis van Aad gebracht. Daar is het materiaal op zeilen uitgestort en gesorteerd. Er is een sortering gemaakt in roodbakkend aardewerk, grijsbakkend aarde-

Sorteren en wassen op het achtererf van Aad Bruijns.

werk, witbakkend aardewerk, steengoed, glas, dierlijke botresten, bouw materiaal, metaal, hout en natuursteen. Het witbakkend aardewerk is verder nog gesorteerd op faience, majolica, porselein, slibaardewerk en groen/geel aardewerk. Vanwege de grote hoeveelheid roodbakkend aardewerk, is er een sortering gemaakt in randen, wanden, bodems en oren. De mooiste voorwerpen werden direct gewassen. Het materiaal uit de steekproef bestond grotendeels uit roodbakkend aardewerk, naar schatting circa 90%. Witbakkend aardewerk komt op de 2e plaats, steengoed op de 3e plaats en glas op de 4e. Grijsbakkend aardewerk zit er nauwelijks tussen. Er is een grote variëteit aan vormen en functiegroepen. Er zijn scherven van grappen, kannen, kommen, bakpannen, lekschalen, schotels, zelfpotten, olielampen, theepotten, borden, etc. De meest opvallende vond-

sten van die dag waren onder andere een spreekwepot, een deel van een grote stenen kogel en een fragment van een olijfoliekruijk. Maar ook misbaksels, zeer waarschijnlijk afkomstig van de pottenbakkerij die tussen 1639 en 1742 in het gebied gevestigd was. Voor de schervengroep was halverwege de dag al duidelijk dat de steekproef meer dan geslaagd was. De enorme hoeveelheid en aard van het materiaal bieden voldoende aanleiding om door te gaan met het uitgraven en wassen van het materiaal en het determineren ervan. Als eerste vervolgstap werden specialisten gevraagd of zij deze conclusie deelden.

ADVIES SPECIALISTEN

De week erop zijn de archeologen Ludo Sniijders, Karel-Jan Kerckhaert en Hans Jongepier, provinciaal depot-

beheerder Joost van den Berg en de beleidsmedewerker archeologie van de gemeente Goes Arne Dorleijn naar het resultaat van de steekproef komen kijken. Ze waren zeer verrast en zagen ook de potentie ervan in. Hiermee kan een goed beeld worden gekregen van het dagelijks leven in een bepaalde buurt van Goes en er kunnen vergelijkingen worden gemaakt met andere steden. Besloten werd om aarde-werkspecialisten van Center for Artefact Research vzw in Mechelen advies te vragen over de waardering, verwerking, bewaring en conservering van de vondsten. De provincie Zeeland heeft de kosten hiervan voor haar rekening genomen. De specialisten concludeerden tijdens hun bezoek dat het karakter van deze vondstcollectie uitzonderlijk is. Ze waren verrast over de goede kwaliteit en vol lof over de goede aanpak van Aad Bruijns.

Een eerste inschatting van de specialisten is dat het assemblage ergens in de 14e of 15e eeuw begint en doorloopt tot minimaal het einde van de 19e eeuw. De nadruk lijkt in de post-middeleeuwse periode te liggen, mogelijk in de 17e en 18e eeuw. Contextinformatie met spoorbeschrijvingen zoals gebruikelijk bij Malta-archeologie is hier weliswaar niet beschikbaar, maar Aad Bruijns kan nog duidelijk aangeven waar en ter hoogte van welke percelen hij het materiaal verzameld heeft en dat dit de oude vulling van de Achterhaven betrof. Ook bij formele opgravingen is het opvullingsmateriaal uit dergelijke waterlopen vaak verrommeld, deels weggebaggerd, afkomstig uit meerdere eeuwen en niet compleet ingezameld. Dat zal hier niet anders zijn. De specialisten constateren dat de havenvulling voor een groot deel uit primair

Sortering van aardewerk, glas en tegels.

afval bestaat. Dit verhoogt de wetenschappelijke waarde, want in dat geval houdt het afval waarschijnlijk verband met de percelen in de buurt. Het grootste deel is huishoudelijk afval dat een zeer complete collectie gebruiks aardewerk biedt, met zowel lokaal/regionaal aardewerk (voornamelijk roodbakkend aardewerk) als geïmporteerde waar (o.a. tin-glazuur aardewerk, Duits steengoed, Aziatisch porselein (waaronder ook kraakporselein), geïmporteed roodbakkend aardewerk en industrieel aardewerk). Het overige deel van het aardewerk is ambachtelijk afval,

onder andere afkomstig van de pottenbakkers die in deze buurt gevestigd waren. Er zijn vrij veel goede archiefbronnen beschikbaar waaruit opgemaakt kan worden wie hier woonden en welke activiteiten er werden uitgeoefend. Door Mandrie Harinck is in het artikel ‘Adriaen Harinck’ in De Spuije, aflevering 107 (2019) al een uitvoerige beschrijving gepubliceerd over de bewoners van het gebied “Tussen de Twee (water)poorten” in het midden van de 17e eeuw. Er woonden in dit gebied schippers, vissers, (scheeps-)timmerlieden, zeilmakers, houthandelaren, smeden,

Aagje Feldbrugge in de weer in weer en wind.

Albert Goedegebuure haalt de scherven uit de half vergane vuilniszakken.

kuipers, zakkendragers, herbergiers, bakkers en pottenbakkers. Met deze archiefinformatie kunnen vondsten mogelijk worden gekoppeld aan gebruik en gebruikers en kunnen de leefomstandigheden, ambachtelijke activiteiten, sociaaleconomische status en andere maatschappelijke aspecten van de bewoners van deze percelen achterhaald worden. (bron:

Concept Uitwerkings- en bewaringsadvies voor de archeologische collectie vondstmateriaal van de AWN uit Goes van Aad Bruijns, van het Center for Artefact Research vzw d.d. 14-11-2023).

ENTHOUSIASTELINGEN GEZOCHT!

De schervengroep kan met deze adviezen verder met het opgraven, sorteren, wassen en determineren van de scherven. Om de week wordt hier op de zaterdagen hard aan gewerkt.

Op het moment van schrijven is bijna de helft van de zakken aardewerk opgegraven en gesorteerd. De gemeente Goes heeft voor de korte termijn een ruimte in de oude school in Kloetinge beschikbaar gesteld om de schoongemaakte scherven veilig en droog op te bergen. Zeker is dat dit een project van enkele jaren wordt. Voor de langere termijn moet nog een andere locatie worden gezocht. Enthousiastelingen die willen helpen kunnen zich aanmelden via de AWN. Er kunnen zakken met scherven worden uitgegraven, scherven gesorteerd, gewassen en geconserveerd. In een later stadium volgen de activiteiten: puzzelen, inventariseren, determineren, archiefonderzoek, fotograferen en technische tekeningen maken. Er zit voor iedereen wel wat bij. Er komen elke bijeenkomst wel verrassingen uit de schervenhopen: fragmenten van wandtegels met leuke voorstellingen zoals kinderspelen en olifanten, een blauw-wit zoutvat op voet, een Delfts wijwaterbakje met Jezus aan het kruis, Jydepotten of Jutte potten afkomstig uit Denemarken, buikwarmers en een klein aardewerken paardenhoofdje. De collectie biedt ook aanknopingspunten voor onderzoek door studenten, bijvoorbeeld naar het glas, de kleipijpen, de wandtegels en plavuizen. We hopen dat dit uiteinde-

Spreeuwenpot.

lijk kan leiden tot een vondstencatalogus in de vorm van een boek en/of digitale catalogus en een tentoonstelling. We zullen hier in vervolgartikelen zeker nog verslag van doen. We hopen op de ZAD-dag van 9 december al meer te vertellen over dit bijzondere project.

Namens de AWN Schervenclub,
Miranda van Hoorn-de Lange.

*Kopij voor de volgende Zuidwester-
heem kunt u tot 19 februari inleveren
bij de leden van het bestuur. Bij voor-
baat dank voor uw bijdrage!*

ADRESSEN BESTUUR AWN-ZEELAND C OLOFON

a. Voorzitter:

A.F.J. (Alex) Groosman
Plaatweg 1
4524 KK Sluis
06-51409935
alex@groosman.org

b. Secretaris:

Sonja de Bruin
sonja.j.de.bruin@gmail.com

c. Penningmeester:

N. (Niek) Beeke
Rotterdamsekaai 65 a
4331 GN Middelburg
tel.: 0118-639040
niekbeek@xs4all.nl

d. Lid:

A.D.C. (Ariane) Lafort-de Lepper
Seispark 10
4334 AZ Middelburg
06-46158482
robariane@hotmail.com

e. Lid:

T. (Ton) Ruigrok
tonruigrok@gmail.com

Ere-voorzitters van onze vereniging:
J. van Hinte † en J. van den Berg †

Redactie: Leida Goldschmitz (eindredactie) en Niek Beeke.
Zuidwesterheem is de kwartaaluitgave van de AWN-afd. Zeeland, een blad voor en door leden van de afdeling en andere geïnteresseerden.
De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van de artikelen. Het bestuur behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen te weigeren of in te korten, dit uiteraard in overleg met de auteur.

